

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT 629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04 UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
OŚRODEK INFORMACJI 693 - 46 - 92, 625 - 76 - 23 00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89
INTERNET <http://www.cbos.pl> E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/84/2005

TOŻSAMOŚĆ NARODOWA POLAKÓW ORAZ POSTRZEGANIE MNIJSZOŚCI NARODOWYCH I ETNICZNYCH W POLSCE

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, MAJ 2005

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

TOŻSAMOŚĆ NARODOWA POLAKÓW ORAZ POSTRZEGANIE MNIEJSZOŚCI NARODOWYCH I ETNICZNYCH W POLSCE

- Zdaniem większości ankietowanych (69%), aby uznać kogoś za Polaka, konieczne jest, żeby on sam czuł się Polakiem. Drugim co do ważności kryterium polskości jest posiadanie polskiego obywatelstwa (34%).
- Prawie trzy czwarte badanych (71%) uważa, że możliwe jest, aby ktoś miał dwie ojczyzny, czuł się związany z dwoma krajami. Przeciwnego zdania jest co piąty Polak (20%).
- Ponad jedna czwarta respondentów (27%) zna kogoś należącego do mniejszości narodowej lub etnicznej. Nieliczni (2%) deklarują, że sami do takich należą. Odpowiada to wynikom ostatniego spisu powszechnego, w którym 1,23% ludności naszego kraju zadeklarowało przynależność do narodowości innej niż polska.
- Najbardziej znane - najczęściej wymieniane przez Polaków - mniejszości narodowe lub etniczne w Polsce to Niemcy (54%), Ukraińcy (42%), Romowie (41%), Żydzi (31%), Rosjanie (19%) i Białorusini (17%). Polacy potrafili wymienić przeciętnie trzy mniejszości narodowe lub etniczne (2,8).
- Polacy stosunkowo chętnie przyznają mniejszościom narodowym lub etnicznym prawo do nauki ich języków w szkołach, a nawet uczenia się w tych językach, jednak są raczej przeciwni używaniu języków mniejszości w sytuacjach oficjalnych - w urzędach czy na tablicach z nazwami miejscowości, nawet jeśli miałyby być umieszczane obok tablic z nazwami polskimi.

Przepisy przyjętej na początku tego roku *Ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym* weszły w życie 1 maja¹. Problematyka poruszana w tej ustawie nie jest zapewne w Polsce zbyt powszechnie znana. Ponadto dotyczy niewielkiego odsetka społeczeństwa - z ostatniego spisu powszechnego wynika bowiem, że osoby deklarujące przynależność do narodowości innej niż polska stanowią nieco ponad 1% mieszkańców naszego kraju². W kwietniowym badaniu³ 2% respondentów zadeklarowało przynależność do jednej z mniejszości narodowych lub etnicznych, co w przybliżeniu odpowiada wynikom spisu.

Problem, który obecnie w Polsce dotyczy tak niewielkiego odsetka ludności (przede wszystkim z powodu hitlerowskiej eksterminacji Żydów i Cyganów, akcji wysiedleńczych oraz przesunięcia polskich granic w rezultacie II wojny światowej, a także w wyniku prowadzonej przez władze PRL polityki narodowościowej), przez co może się wydawać marginalny, w niektórych krajach Europy jest bardzo poważny, a w skrajnych przypadkach prowadzi nawet do konfliktów zbrojnych i rozpadów państw⁴. Jednocześnie to właśnie kraje europejskie podjęły trud uregulowania sytuacji prawnej mniejszości narodowych i etnicznych, próbując zażegnać konflikty na tle narodowościowym⁵. Również w polskim prawie sytuacja ta wymagała unormowania, mimo niewielkiej (w skali kraju) liczebności przedstawicieli mniejszości, ponieważ i u nas niejednokrotnie dochodziło do konfliktu interesów - mających swe źródła w historycznych uprzedzeniach czy też wynikających z obecnych postaw Polaków i przedstawicieli mniejszości.

¹ *Ustawa z dnia 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym*, Dz. U. z 2005 roku, nr 17, poz. 141.

² W przypadku kolejnych 2% nie udało się ustalić przynależności narodowej ze względu na niepełne odpowiedzi. Por. *Raport z wyników Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2002* - www.stat.gov.pl

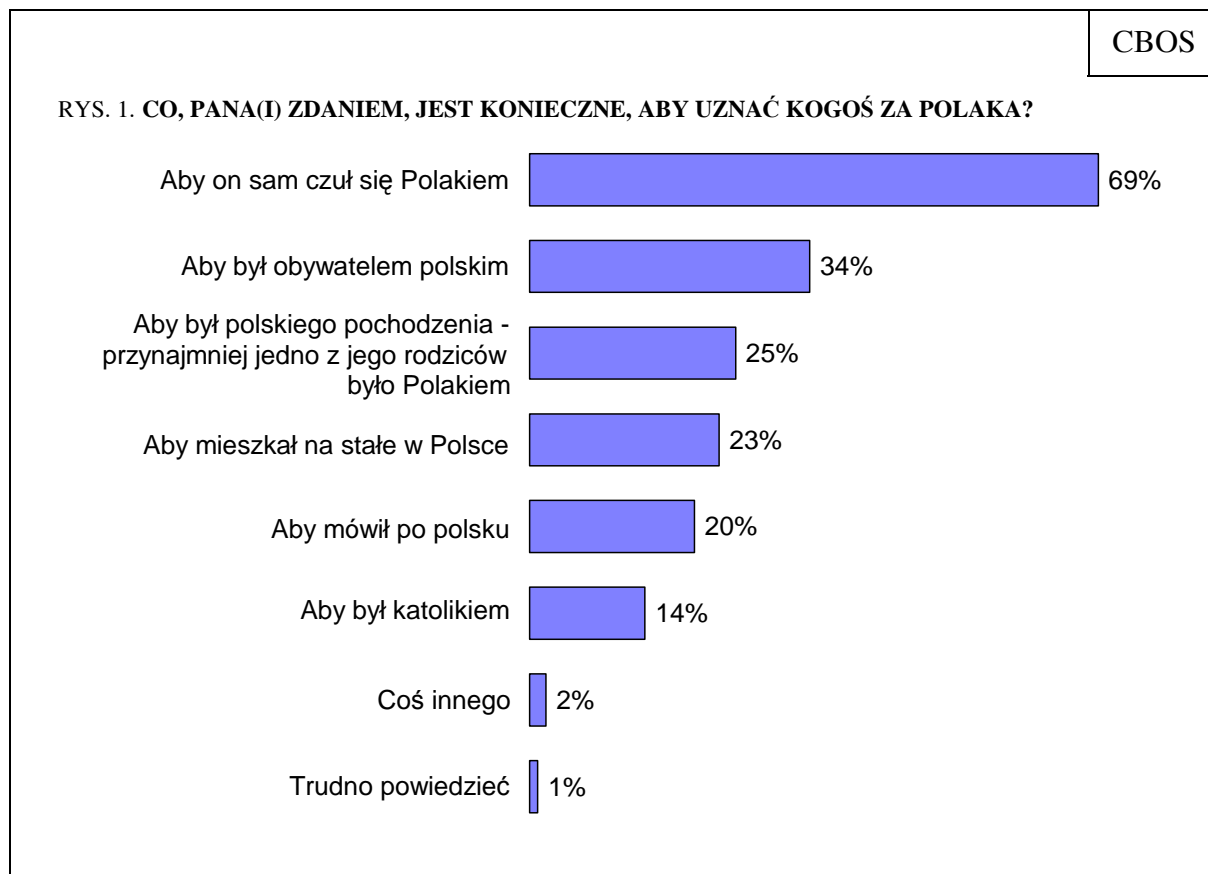
³ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (179) przeprowadzono w dniach 1-2 i 9-10 kwietnia 2005 roku na liczącej 1100 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

⁴ „[...] około 15-16% mieszkańców Europy, czyli niemal co szósty mieszkaniec kontynentu, nie identyfikuje się z zamieszkałą w danym państwie większością narodową, etniczną lub też językową (kulturową)” – S. Łodziński, *Ochrona praw osób należących do mniejszości narodowych i etnicznych*, Biuro Studiów i Ekspertyz Kancelarii Sejmu RP, Warszawa 2002, s. 1. Raport poświęcony jest opisowi sytuacji faktycznej i prawnej mniejszości narodowych w różnych krajach Europy oraz przede wszystkim przedstawieniu międzynarodowych aktów prawnych regulujących tę sytuację.

⁵ S. Łodziński, *op. cit.*, s.2.

POCZUCIE TOŻSAMOŚCI NARODOWEJ POLAKÓW

Nie sposób mówić o mniejszościach narodowych czy etnicznych, nie zadawamy pytania o wyznaczniki świadomości narodowej. W przeprowadzonym badaniu zapytaliśmy więc, jakie cechy Polacy uważają za decydujące o przynależności do narodu polskiego, prosząc o wybranie z podanej listy dwóch najważniejszych kryteriów.

Procenty nie sumują się do 100, ponieważ badani mogli wybrać dwie cechy

Badani na ogół nie mieli problemów z określeniem tego, co decyduje o polskości - jedynie nieliczni nie potrafili wskazać żadnej odpowiedzi.

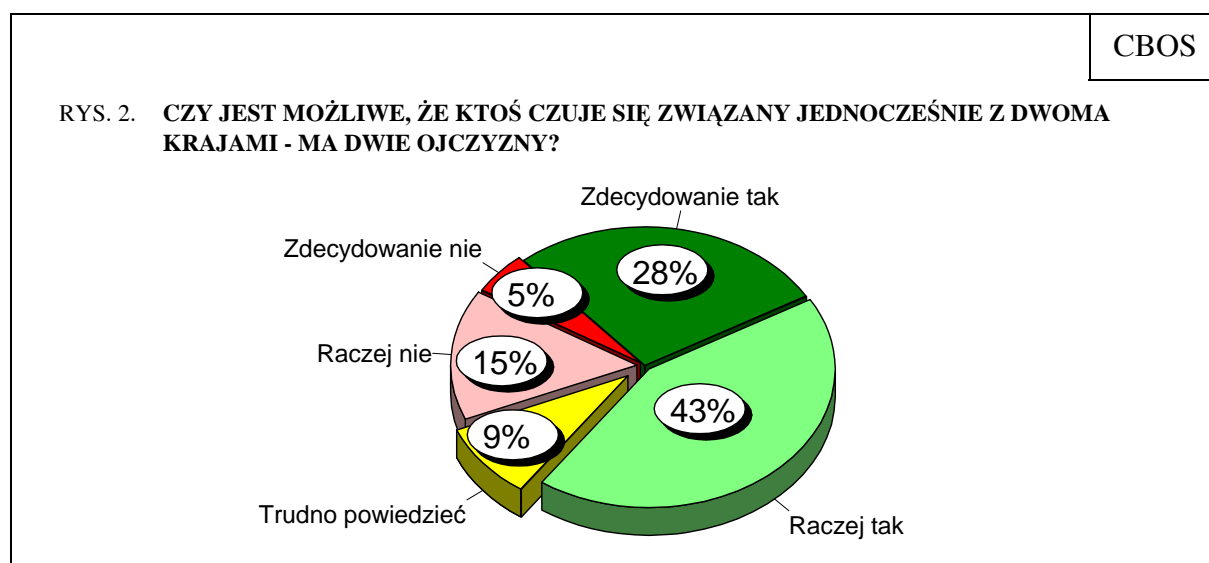
Zdaniem większości respondentów (69%) jednym z najważniejszych kryteriów decydujących o przynależności do narodu polskiego, jest świadomość tego - jeśli ktoś czuje się Polakiem, to jest Polakiem. Kolejne ważne, choć wymieniane zdecydowanie rzadziej wyznaczniki polskości to polskie obywatelstwo oraz pochodzenie. Jedna trzecia badanych (34%) wskazuje, że aby być uznanym za Polaka, należy mieć polskie obywatelstwo, jedna czwarta zaś (25%) uważa, że rozstrzygające jest polskie pochodzenie - co najmniej jedno z rodziców powinno być Polakiem.

Prawie co czwarty ankietowany (23%) jest zdania, że kryterium decydującym o polskości jest stałe zamieszkiwanie w Polsce, a co piąty (20%) uważa, że konieczne jest mówienie po polsku - język polski jako wyznacznik polskości zajmuje pod względem częstości wskazań dość odległą pozycję. Co siódmy badany (14%) za najważniejszą cechę polskości uważa katolicyzm. Zwolennikami związku narodowości z religią i wyznaniem są przede wszystkim osoby najbardziej zaangażowane religijnie: aż 35% deklarujących udział w praktykach religijnych kilka razy w tygodniu uważa, że warunkiem uznania za Polaka jest katolicyzm - dla tej grupy badanych stanowi to drugą co do ważności cechę. Natomiast im rzadszy deklarowany udział w praktykach religijnych oraz im wyższe wykształcenie badanych, tym rzadziej postrzegany jest związek między polskością a katolicyzmem. Wraz ze wzrostem wykształcenia rośnie odsetek wskazań na poczucie polskości jako jej wyznacznik, maleje zaś rola miejsca stałego zamieszkania w Polsce. Na powiązanie polskości z katolicyzmem oraz poczucie przynależności narodowej jako podstawowe warunki bycia Polakiem mają również wpływ deklarowane poglądy polityczne (zob. tabele aneksowe).

DWIE OJCZYZNY

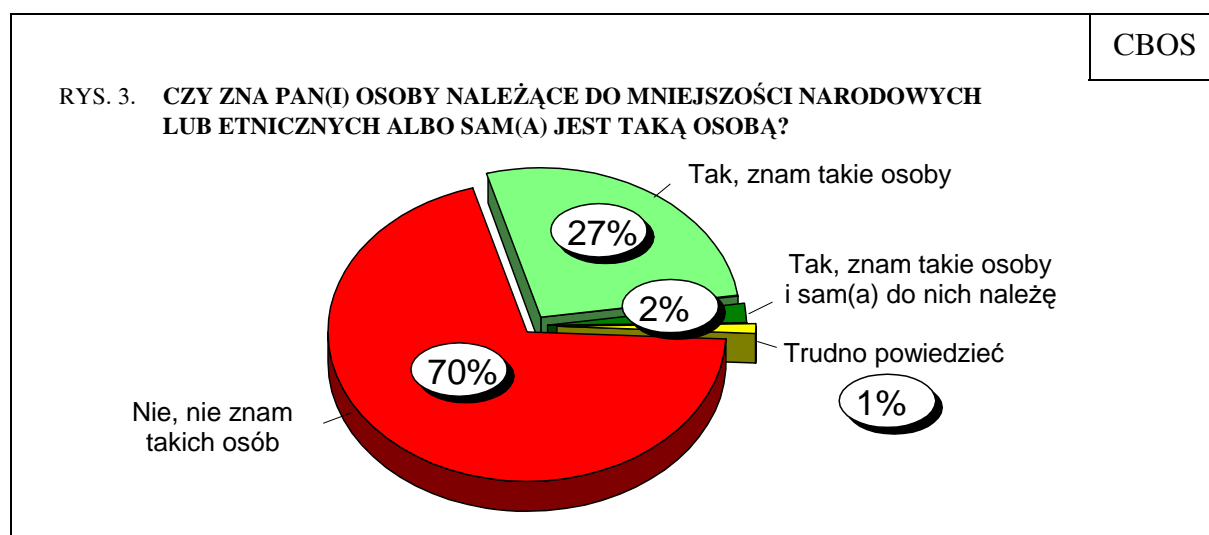
Polacy w większości twierdzą, że można się czuć związanym nie tylko z jednym krajem. Prawie trzy czwarte (71%) uważa, że można mieć dwie ojczyzny, w tym 28% zdecydowanie się z tym zgadza. Przeciwnego zdania jest jedna piąta badanych (20%).

Być może wysoki odsetek osób akceptujących związaną się z dwoma krajami ma swoje źródło w długiej tradycji polskiej emigracji.

Przekonanie, że można czuć się związanym z dwoma krajami, bliższe jest mieszkańcom większych miejscowości oraz respondentom dobrze oceniającym swoją sytuację materialną. Odsetek osób zgadzających się z tym poglądem zdecydowanie rośnie również wraz z poziomem wykształcenia - wśród badanych z wykształceniem podstawowym zaledwie połowa (51%) uważa, że można mieć dwie ojczyzny, podczas gdy wśród mających wyższe wykształcenie przekonanie takie jest prawie powszechne (87%). Więcej przeciwników idei związków z dwoma krajami jest wśród osób o przekonaniach prawicowych (21%) niż lewicowych (13%).

Jak wynika z naszego sondażu, osoby należące do mniejszości narodowych bądź etnicznych stanowią 2% społeczeństwa. Ponad jedna czwarta mieszkańców naszego kraju (27%) deklaruje, że zna kogoś, kto należy do mniejszości.

Deklaracje dotyczące znajomości osób należących do mniejszości narodowych lub etnicznych bądź własnej do nich przynależności najczęstsze są wśród mieszkańców wielkich miast; liczba takich wskazań zwiększa się również wraz ze wzrostem poziomu wykształcenia badanych (zob. tabele aneksowe).

Osoby znające przedstawicieli mniejszości narodowych lub etnicznych albo same do nich należące wyraźnie częściej przyznają, iż możliwe jest, że ktoś czuje się związany jednocześnie z dwoma krajami.

Tabela 1

Czy jest możliwe, że ktoś czuje się związany jednocześnie z dwoma krajami - ma dwie ojczyzny?	Ogół badanych	Osoby znające kogoś należącego do mniejszości bądź same do nich należące (N = 316)
	w procentach	
Zdecydowanie tak	28	38
Raczej tak	43	40
Raczej nie	15	12
Zdecydowanie nie	5	3
Trudno powiedzieć	9	7

Badanych zapytaliśmy również, czy osoby decydujące się na stały pobyt poza krajem swego pochodzenia, powinny jak najszybciej przyjąć kulturę i język nowego kraju zamieszkania jako własne. Pytanie to zadaliśmy w dwóch wersjach - dotyczącej cudzoziemców mieszkających na stałe w Polsce i Polaków mieszkających na stałe za granicą.

Tabela 2

Proszę powiedzieć, czy zgadza się Pan(i) czy też nie zgadza z następującymi stwierdzeniami:	Zdecydowanie się zgadzam	Raczej się zgadzam	Raczej się nie zgadzam	Zdecydowanie się nie zgadzam	Trudno powiedzieć
	w procentach				
- osoby mieszkające na stałe w Polsce, które nie są Polakami, powinny jak najszybciej przyjąć polską kulturę i język jako własne	14	32	32	10	12
- Polacy mieszkający na stałe w innych krajach niż Polska powinni jak najszybciej przyjąć kulturę i język tych krajów jako własne	8	24	35	18	15

Jak widać, opinie na ten temat są podzielone. Prawie połowa badanych (46%) zgadza się z poglądem, że osoby niebędące Polakami, ale mieszkające na stałe w Polsce, powinny jak najszybciej przyjąć polską kulturę i język jako własne, niemal taka sama liczebnie grupa (42%) jest przeciwnego zdania.

W odpowiedziach dotyczących Polaków mieszkających na stałe za granicą proporcje się zmieniają - jedna trzecia ankietowanych (32%) uważa, że powinni oni jak najszybciej przyjąć kulturę i język kraju zamieszkania jako własne, natomiast ponad połowa (53%) nie zgadza się z tym poglądem.

Sprzeciw wobec przymusu asymilacji - czy to Polaków mieszkających za granicą czy cudzoziemców decydujących się zamieszkać w Polsce - zdecydowanie częściej wyrażają osoby lepiej wykształcone, mieszkające w dużych miastach, dobrze oceniające swoje warunki

materialne. Wśród respondentów słabiej wykształconych, starszych oraz mieszkańców wsi wzrasta odsetek tych, którzy nie potrafią się ustosunkować do tej kwestii; ponadto w wymienionych grupach nieco częściej niż przeciętnie można spotkać opinię, że powinno się jak najszybciej przyjmować język i kulturę miejsca zamieszkania.

Zazwyczaj osoby przeciwne polonizacji cudzoziemców mieszkających na stałe w Polsce są również przeciwnikami przymusowej asymilacji Polaków przebywających na stałe za granicą. Niemal jedna trzecia badanych uważających, że cudzoziemcy mieszkający w Polsce powinni się asymilować, jest jednak przeciwna przyjmowaniu przez Polaków mieszkających na stałe za granicą kultury i języka kraju zamieszkania.

Tabela 3

Proszę powiedzieć, czy zgadza się Pan(i) czy też nie zgadza ze stwierdzeniem, że Polacy mieszkający na stałe w innych krajach niż Polska powinni jak najszybciej przyjąć kulturę i język tych krajów jako własne?	Czy zgadza się Pan(i) czy też nie zgadza ze stwierdzeniem, że osoby mieszkające na stałe w Polsce, które nie są Polakami, powinny jak najszybciej przyjąć polską kulturę i język jako własne?	
	Tak, zgadzam się	Nie, nie zgadzam się
	w procentach	
Tak, zgadzam się	58	9
Nie, nie zgadzam się	31	87
Trudno powiedzieć	11	4

Na opinie w tej sprawie ma także wpływ znajomość osób należących do mniejszości narodowych. Ci, którzy znają takie osoby, są na ogół bardziej negatywnie nastawieni do powinności przyjmowania polskiej kultury i języka przez ludność narodowości niepolskiej.

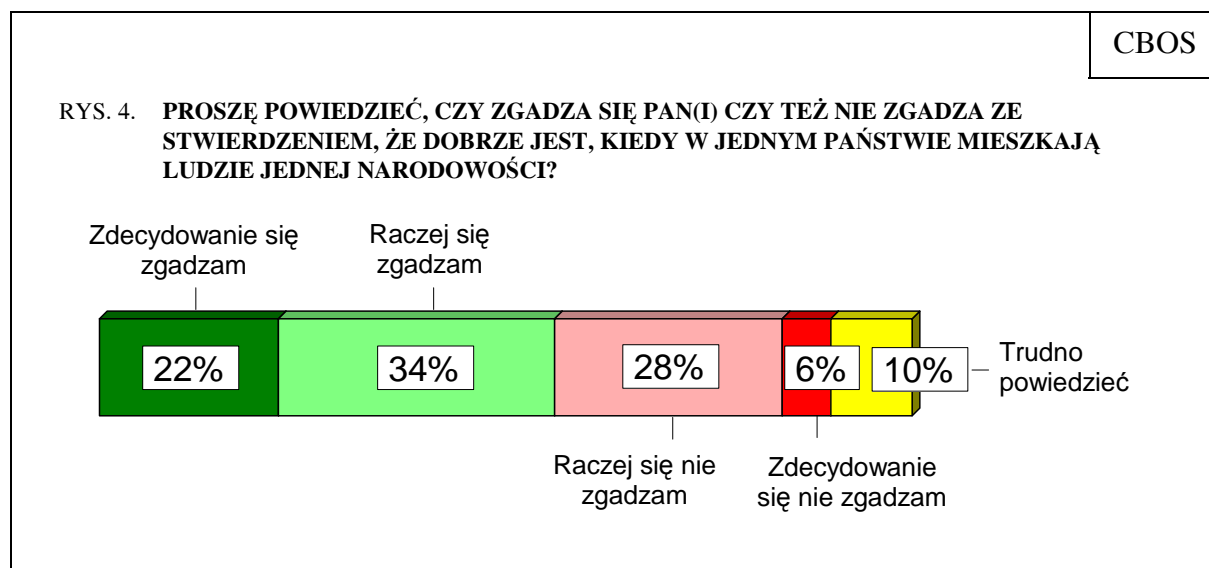
Tabela 4

Proszę powiedzieć, czy zgadza się Pan(i) czy też nie zgadza z następującymi stwierdzeniami:	Ogół badanych			Osoby znające kogoś należącego do mniejszości lub same do nich należące (N = 316)		
	Zgadzam się	Nie zgadzam się	Trudno powiedzieć	Zgadzam się	Nie zgadzam się	Trudno powiedzieć
	w procentach					
- osoby mieszkające na stałe w Polsce, które nie są Polakami, powinny jak najszybciej przyjąć polską kulturę i język jako własne	46 (14)*	42 (10)	12	42 (13)	51 (13)	8
- Polacy mieszkający na stałe w innych krajach niż Polska powinni jak najszybciej przyjąć kulturę i język tych krajów jako własne	32 (8)	53 (18)	15	32 (9)	54 (22)	14

* W nawiasach podano odpowiedzi skrajne „zdecydowanie się zgadzam” lub „zdecydowanie się nie zgadzam”

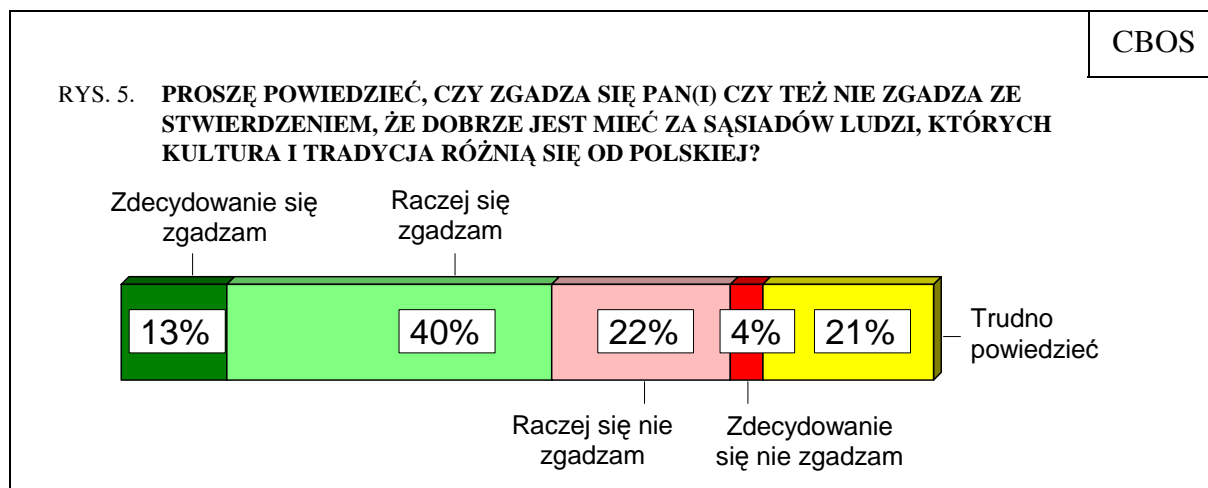
Znajomość osób należących do mniejszości narodowych lub etnicznych nie wpływa natomiast w żadnym stopniu na stosunek do przyjmowania obcych języków i kultur przez Polaków mieszkających na stałe poza granicami kraju.

Interesowało nas również, co Polacy sądzą o jednolitym składzie narodowościowym państw. Ponad połowa (56%) zgadza się ze stwierdzeniem, że dobrze jest, kiedy w jednym kraju mieszkają ludzie jednej narodowości. Przeciwnicy tego poglądu stanowią jedną trzecią ogółu badanych (34%).

Im badani są starsi oraz słabiej wykształceni (te czynniki są ze sobą powiązane), tym większy jest wśród nich odsetek zwolenników państwa jednolitego narodowościowo. Z kolei wśród osób młodszych i mających wyższe wykształcenie rośnie liczba jego przeciwników (zob. tabele aneksowe).

Pytaliśmy również, czy ankietowani zgadzają się ze stwierdzeniem, że dobrze jest mieć sąsiadów, których tradycja i kultura różnią się od polskiej.

Ponad połowa badanych (53%) nie miałaby nic przeciwko sąsiadom o kulturze i tradycji innej niż polska, natomiast jedna czwarta (26%) uważa, że takie sąsiedztwo nie jest korzystne. Duża liczba osób (21%) nie potrafiła zająć stanowiska w tej kwestii.

Na opinie o sąsiedowaniu z ludźmi o odmiennej kulturze i tradycji znaczący wpływ mają poglądy polityczne. O ile wśród zwolenników lewicy niemal dwie trzecie (65%) sądzi, że dobrze jest mieć sąsiadów z innego kręgu kulturowego, a prawie co czwarty (23%) wyraża przeciwną opinię, o tyle wśród osób deklarujących poglądy prawicowe wskazania wynoszą odpowiednio 54% i 31%.

W przypadku obu analizowanych zagadnień istotne okazało się, czy badani znają kogoś należącego do mniejszości narodowych lub etnicznych. W grupie respondentów należących do mniejszości lub mających takich znajomych odsetki zwolenników różnorodności kultur w jednym kraju i przeciwników państwa narodowego okazały się zdecydowanie wyższe niż wśród ogółu badanych.

Tabela 5

Proszę powiedzieć, czy zgadza się Pan(i), czy też nie zgadza z następującymi stwierdzeniami:	Ogół badanych			Osoby znające kogoś należącego do mniejszości lub same do nich należące (N = 316)		
	Zgadzam się	Nie zgadzam się	Trudno powiedzieć	Zgadzam się	Nie zgadzam się	Trudno powiedzieć
	w procentach					
- dobrze jest, kiedy w jednym państwie mieszkają ludzie jednej narodowości	56 (22)*	34 (6)	10	50 (16)	42 (9)	8
- dobrze jest mieć za sąsiadów ludzi, których kultura i tradycja różnią się od polskiej	53 (13)	26 (4)	21	61 (18)	22 (3)	17

* W nawiasach podano odpowiedzi skrajne „zdecydowanie się zgadzam” lub „zdecydowanie się nie zgadzam”

Odpowiadając na oba powyższe pytania badani w większości zgadzali się ze stwierdzeniami, które mogą wydawać się sprzeczne. Wpływ na tę niejasność ma odmienna w obu przypadkach perspektywa - w pierwszym z nich mówimy o państwie w ogóle, w drugim zaś chodzi o sferę bliższą codziennemu doświadczeniu, a nie należy zapominać, że doświadczenie sąsiedztwa ludzi o odmiennej niż polska kulturze nie jest powszechne.

MNIEJSZOŚCI NARODOWE I ETNICZNE W POLSCE

W obowiązującej od 1 maja ustawie wymieniono dziewięć mniejszości narodowych i cztery etniczne⁶. Duży rozgłos medialny zyskały kontrowersje dotyczące uznania Ślązaków i Kaszubów za mniejszość etniczną (kaszubski otrzymał w ustawie miano i prawa języka regionalnego porównywalne z językami mniejszości)⁷.

Poprosiliśmy badanych o wymienienie znanych im mniejszości narodowych i etnicznych mieszkających w Polsce. Okazało się, że wyliczyli oni znacznie więcej grup, które postrzegają jako mniejszościowe, niż określa to ustawa. Wiedza respondentów była w dużej mierze zgodna z duchem nowego prawa, choć w ich odpowiedziach zapewne znalazły swój wyraz również osobiste doświadczenia oraz obraz świata kreowany przez media. Badani mogli wymienić sześć mniejszości narodowych (sporadycznie zdarzało się, że ktoś podał większą ich liczbę).

Najczęściej wymieniano mniejszość niemiecką (54%). Niemcy, zgodnie z wynikami Narodowego Spisu Powszechnego, w którym 153 tys. osób zadeklarowało przynależność do tej narodowości, są rzeczywiście najliczniejszą mniejszością narodową mieszkającą w Polsce⁸. Po dwie piąte badanych wymieniło wśród mniejszości narodowych i etnicznych Ukraińców (42%, według spisu to trzecia co do wielkości mniejszość narodowa licząca 31 tys. osób) oraz Romów (41%, według spisu - 12,7 tys. osób). Druga co do liczebności według spisu powszechnego mniejszość narodowa to Białorusini, jednak w naszym badaniu wymienił ją tylko co szósty respondent (17%), rzadziej niż mniejszość mniej liczną, ale zapewne bardziej widoczną w mediach i ogólnie bardziej znaną (choćby w postaci

⁶ Patrz: *Ustawa z dnia 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym*, Dz. U. nr 17 poz. 141, art. 2, pkt. 2 i 4.

⁷ Zob. np. J. Dziadul, *Rzeczpospolita dziesięciu narodów*, „Polityka”, nr 17/2005.

⁸ Por. *Raport z wyników Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań* - www.stat.gov.pl

stereotypu) - Żydów (wymieniło ich 31% badanych, według spisu powszechnego stanowią 1,1 tys. osób). Mniejszość narodową rosyjską i litewską wymieniło odpowiednio 19% i 11% ankietowanych.

		CBOS
Proszę wymienić mieszkające w Polsce mniejszości narodowe lub etniczne - wszystkie, które Pan(i) pamięta		
Niemcy		54%
Ukraińcy		42%
Romowie		41%
Żydzi		31%
Rosjanie		19%
Białorusini		17%
Litwini		11%
Ślązacy		7%
Łemkowie		6%
Rumuni		6%
Kaszubi		6%
Wietnamczycy		5%
Czesi		5%
Tatarzy		3%
Słowacy		2%
Grecy		2%
Arabowie		2%
Afrykanie		1%
Turcy		1%
Chińczycy		1%
Górale		1%
Ormianie		1%
Bułgarzy		1%
Muzułmanie		5%
Zaprzeczenie istnieniu mniejszości w Polsce bądź idei mniejszości		1%
Trudno powiedzieć, odpowiedzi nie na temat		13%

Procenty nie sumują się do 100, ponieważ badani mogli wymienić więcej niż jedną mniejszość

Wszystkie omówione dotąd mniejszości - sześć narodowych i jedna etniczna (Romowie) - znalazły się w ustawie. Pozostałe trzy grupy narodowościowe, którym

ustawodawca przyznał status mniejszości narodowych, to Czesi, Słowacy i Ormianie - w naszym sondażu wymieniło je odpowiednio 5%, 2% i 1% badanych.

Stosunkowo często badani wymieniali Łemków, według ustawy mniejszość etniczną, i Ślązaków (odpowiednio: 6% i 7%). Niemal równie często wymieniano wśród mniejszości Kaszubów i Rumunów (po 6%) oraz Wietnamczyków (5%) - ta ostatnia grupa obecna jest w Polsce od niedawna, jednak, jak widać, znalazła już swoje miejsce w świadomości społecznej.

Część ankietowanych oprócz mniejszości narodowych i etnicznych wymieniła również religijne - aż 5% wyodrębniło mniejszość muzułmańską. Może to dziwić wobec niewielkiej liczby badanych wymieniających Tatarów (3%) czy Arabów (2%) - prawdopodobnie religia jest wyrazistszym składnikiem stereotypu tych grup niż narodowość.

Pozostałe kategorie wymieniło niewielu ankietowanych. Nieliczni (1%) zaprzeczali istnieniu w Polsce jakichkolwiek mniejszości bądź w ogóle idei mniejszości. Co ósmy respondent (13%) nie potrafił wymienić żadnych mniejszości narodowych ani etnicznych.

Badani wyliczali średnio trzy mniejszości (2,8). Liczba wymienianych grup rosła wraz z wielkością miejsca zamieszkania i poziomem wykształcenia ankietowanych (por. tabele aneksowe). Również ci, którzy znają kogoś należącego do mniejszości, bądź sami do nich należą, wymieniali ich zdecydowanie więcej (średnia w tej grupie wyniosła 3,7). Co dziesiąty Polak potrafił wymienić sześć lub więcej mniejszości narodowych lub etnicznych.

Jak już można było zaobserwować, znajomość mniejszości narodowych nie ma wyraźnego związku z ich rzeczywistą liczebnością, np. Ormianie i Żydzi to według spisu powszechnego równe liczebnie grupy narodowościowe, przy czym pierwszą wymieniali nieliczni (1%), podczas gdy druga jest znana prawie jednej trzeciej Polaków.

PRAWA MNIEJSZOŚCI W OPINII POLAKÓW

Interesowało nas także, jakie szczególne prawa powinny, zdaniem Polaków, przysługiwać mniejszościom narodowym i etnicznym mieszkającym na terenie Polski. Zapytaliśmy między innymi o ewentualną naukę języka mniejszości w szkołach oraz o możliwość uczenia się w swoim języku. W tych dwóch przypadkach wyraźna większość ankietowanych (odpowiednio: 82% i 61%) uważa, że przedstawiciele mniejszości narodowych i etnicznych powinni mieć takie możliwości.

Więcej wątpliwości wzbudziło prawo do korzystania z pomocy finansowej państwa na podtrzymywanie kultury i tradycji. Opinie w tej kwestii są niemal równo podzielone - prawie tyle samo Polaków zgadza się ze stwierdzeniem, że takie prawo powinno przysługiwać mniejszościom (41%), co wyraża przeciwny pogląd (43%).

Tabela 6

Jak Pan(i) myśli, czy przedstawiciele mniejszości narodowych lub etnicznych powinni:	Ogół badanych			Osoby znające kogoś należącego do mniejszości lub same do nich należące (N = 316)		
	Tak	Nie	Trudno powiedzieć	Tak	Nie	Trudno powiedzieć
	w procentach					
- mieć możliwość nauki swojego języka w szkołach polskich na dodatkowych lekcjach	82	11	7	86	10	4
- mieć możliwość uczenia się w swoim języku	61	29	10	64	30	7
- otrzymywać pomoc finansową od państwa na podtrzymywanie własnej kultury, tradycji	41	43	16	49	39	12
- mieć możliwość porozumiewania się w swoim języku w urzędach lokalnych w miejscowościach, w których mieszkają	37	52	12	34	55	11
- mieć możliwość umieszczania tablic z nazwami miejscowości we własnym języku obok tablic z nazwami polskimi, tam gdzie mieszkają	26	63	11	32	61	7
- być zwolnieni z wymogu przekroczenia progu 5% głosów w skali kraju, aby wejść do Sejmu	18	57	25	23	57	20

Co najmniej połowa badanych jest natomiast przeciwna temu, by mniejszościom narodowym i etnicznym przysługiwały trzy pozostałe wymienione przez nas prawa: możliwość posługiwania się swoim językiem w urzędach lokalnych oraz możliwość umieszczania tablic z nazwami miejscowości we własnym języku obok tablic z nazwami polskimi, a także zwolnienie z wymogu przekroczenia 5-procentowego progu w wyborach do Sejmu. Z największym oporem spotkało się prawo umieszczania tablic z nazwami miejscowości w językach mniejszości - 63% Polaków jest temu przeciwnych. Kwestia uprzywilejowania w wyborach do Sejmu wzbudziła z kolei najwięcej wątpliwości - aż jedna czwarta badanych (25%) nie miała wyrobionego zdania na ten temat. Być może osoby te nie wiedzą, na czym w tym przypadku miałyby polegać przywileje mniejszości.

Osoby znające kogoś należącego do mniejszości lub same do nich należące częściej niż pozostałe zgadzają się na przyznanie mniejszościom narodowym wymienionych wyżej praw (z jednym wszakże wyjątkiem, o którym niżej). Szczególnie dużą różnicę wskazań zaobserwowaliśmy w przypadku możliwości uzyskania pomocy finansowej od państwa na podtrzymywanie własnej kultury i tradycji - wśród osób mających jakieś związki z mniejszościami narodowymi lub etnicznymi odsetek uważających, że taką pomoc należy im zapewnić, jest o 8 punktów wyższy niż wśród ogółu badanych.

Grupa ta wyjątkowo potraktowała jedynie prawo do porozumiewania się w języku mniejszości w urzędach lokalnych w miejscowościach przez te mniejszości zamieszkiwanych. Przeciwnicy tego prawa wśród osób znających przedstawicieli mniejszości są liczniejsi niż wśród ogółu badanych, odpowiednio mniej jest również zwolenników. Może to wynikać z faktu, że znając problemy, z jakimi mniejszości stykają się w życiu codziennym, uważają oni to prawo za stosunkowo mało istotne.

Pozostałe czynniki, takie jak wiek, wykształcenie, wielkość miejsca zamieszkania, a nawet deklarowane poglądy polityczne nie mają wyraźnego wpływu na rozkład odpowiedzi na pytania dotyczące praw mniejszości. Decydujące znaczenie ma więc w tym względzie osobiste doświadczenie badanych.

Stosunek Polaków do mniejszości narodowych lub etnicznych nie jest w pełni jednoznaczny. Jedną z przyczyn tego stanu rzeczy może być niewielka znajomość problematyki mniejszości oraz to, że stanowią one bardzo mały odsetek społeczeństwa.

Polacy zdają się być otwarci na kwestię wielokulturowości - wyraźna większość (71%) przyznaje, że możliwe jest, aby ktoś miał dwie ojczyzny, czuł się związany z dwoma krajami. Również kultywowanie języków mniejszości narodowych czy etnicznych nie budzi sprzeciwu badanych - większość uważa, że mniejszości powinny mieć zapewnioną możliwość uczenia się w swoim języku. Jednak przyznanie prawa do umieszczania tablic z nazwami

miejsowości w językach mniejszości obok tablic z nazwami polskimi czy też do używania tych języków jako pomocniczych w urzędach lokalnych, a więc pozwolenie na zaistnienie ich w sferze publicznej, a nie tylko prywatnej, spotyka się z oporem większości osób biorących udział w badaniu.

Wydaje się, że choć Polacy nie są przeciwni idei egzystowania obok siebie ludzi o odmiennej kulturze i tradycji, to obawiają się konkretnych przejawów takiego sąsiedztwa. Być może dlatego, że obecnie szansa doświadczenia go jest dla większości społeczeństwa minimalna. Jednakże, jak dowodzi tego nasze badanie, ci, którzy mieli okazję poznać przedstawicieli mniejszości zamieszkałych w Polsce, są do nich bardziej pozytywnie nastawieni niż ogół badanych.

Opracowała
Joanna LEWANDOWSKA